

УДК 75.071.1 (477) «19» Кричевський
ORCID ID: 0000-0002-1206-5755
DOI <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2023-33-25>

Сергій Скрипцін
старший викладач кафедри
живопису та композиції
Національна академія образотворчого
мистецтва і архітектури
skrypitsyn.s@gmail.com

КУЛЬТУРОТВОРЧИЙ АСПЕКТ ТВОРЧОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕДОРА КРИЧЕВСЬКОГО

Анотація. Метою даної статті є дослідження мистецького та педагогічного досвіду Федора Кричевського, його роль в національному культуротворчому процесі. **Методи дослідження.** Дослідження культуротворчого аспекту творчої та педагогічної діяльності Федора Кричевського ґрунтується на комплексному підході, зокрема були застосовані методи дослідження: історико-культурний, порівняння, синтезу, образно-стилістичного та мистецтвознавчого аналізу. **Результати.** Окреслено ключові етапи його творчості, акцентується увага на мистецьких та ідеологічних принципах, яких митець дотримувався як у власній творчості, так і в педагогічній діяльності. Творча спадщина художника є важливою частиною української культури, а його мистецька позиція віддзеркалилась у роботах його численних учнів. Ф. Кричевський – один із засновників української вищої художньої освіти, котрий, опираючись на свій колосальний практичний досвід та національно орієнтований підхід, виховав цілу плеяду митців. Оскільки його роль у розвитку українського мистецтва з культурологічної точки зору досліджена не достатньо, дана робота сприятиме висвітленню цього важливого аспекту. Художник був причетний до створення Української академії мистецтв та був керівником майстерні станкового живопису, сприяв розвитку української мистецької традиції. **Висновки.** Методологічні підходи Ф. Кричевського залишаються актуальними і ефективними в сучасній національній мистецькій школі. Індивідуальний живописний стиль митця формувался під враженням європейських мистецьких стилів та напрямів, а також став переосмисленням національних культурних надбань. Висвітлення в наукових дослідженнях культурно-мистецького здобутку Ф. Кричевського допоможе цілісно сформуванню картини розвитку української візуальної культури першої половини ХХ століття.

Ключові слова: живопис, мистецька освіта, Федір Кричевський, модерн.

Sergii Skrypitsyn
Senior Lecturer of the Department of Painting and Composition
National Academy of Fine
Arts and Architecture
skrypitsyn.s@gmail.com

CULTURE-CREATING ASPECT OF CREATIVE AND PEDAGOGICAL ACTIVITY OF FEDIR KRYCHEVSKYI

Abstract. The purpose of this article is to research the artistic and pedagogical experience of Fyodor Krychevskiy, his role in the national cultural process. **Research methods.** The study of the culture-forming aspect of Fedir Krychevskiy's creative and pedagogical activities is based on a comprehensive approach; in particular, the following research methods were applied: historical and cultural ones, comparison, synthesis, image-stylistic analysis and art criticism. **The results.** The key stages of his work are outlined, attention is

*focused on the artistic and ideological principles that the artist followed both in his own work and in his teaching activities. Krychevskiy's art heritage is an important part of the Ukrainian culture, and his artistic position was reflected in the artworks of his numerous students. Fedir Krychevskiy is one of the founders of the Ukrainian higher art education. He has raised the galaxy of artists relying on his tremendous practical experience and nationally oriented approach. Since his role in the development of the Ukrainian art from a culturological point of view has not been studied sufficiently, this work will contribute to the coverage of this important aspect. The artist was involved in the creation of the Ukrainian Academy of Arts, headed the easel painting workshop and contributed to the development of the Ukrainian artistic tradition. **The results.** The methodological approaches of Krychevskiy remain up-to-date and impactful in the modern national art school. The artist's individual painting style was formed under the influence of European artistic styles and directions, also the reinterpretation of the national cultural heritage. The coverage of the cultural and artistic achievement of Fyodor Krychevskiy in scientific research will help form a holistic picture of the development of Ukrainian visual culture in the first half of the 20th century.*

Key words: painting, art education, Fedir Krychevskiy, modern.

Постановка проблеми. Федір Кричевський – один з найвизначніших українських художників та мистецьких діячів України ХХ століття. Його творчий здобуток та напрацювання як педагога вплинули на подальший розвиток українського мистецтва, формування вищої мистецької освіти, становлення поколінь митців.

Зв'язок авторського доробку з важливими науковими та практичними завданнями. Розуміння спадщини Ф. Кричевського є частиною комплексного дослідження мистецької освіти в Україні та її основних культурно-мистецьких процесів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В радянський час творчість родини Кричевських досліджувалась мало, але все ж були видання, публікації, присвячені творчому доробку Федора Кричевського. Так, у зв'язку з низкою ретроспективних виставок вийшли друком декілька каталогів, серед яких: «Виставка творів заслуженого діяча мистецтв УРСР Федора Григоровича Кричевського» [1], «Федор Кричевский. 1879–1947. Каталог выставки», 1968 [2], «Федір Григорович Кричевський», 1966 [3], а також альбом авторства Л. Членової «Федор Кричевский», 1969 [4] В наступні десятиліття також з'явилося декілька публікацій, де висвітлена мистецька спадщина митця, зокрема «Федір Кричевський. Спогади, статті, документи», 1972 [5] «Автопортрети українських художників», 1979 [6] та «Федір Кричевський. Альбом», 1980 [7].

Здобуття Україною незалежності дає поштовх до переосмислення української культури та мистецтва у наукових розвідках; дослідники звертаються до архівів, прагнучи відновити забуті імена та показати багатогранність творчості тих митців, чия творчість в радянський час висвітлювалась частково. Постать Федора Кричевського розглядають у контексті діяльності роду Кричевських, зокрема в ґрунтовній праці В. Рубан-Кравченко

«Кричевські і українська художня культура ХХ століття» [8], в регіональному контексті до теми звертаються у дослідженні «Мистецька спадщина Кричевських на Сумщині» [9]. Переосмислення художником стилю модерн розглядає І. Павельчук [10]. А. Яворська та Т. Зіненко торкаються теми впливу творчості Ф. Кричевського на сучасних художників у статті «Вплив творчості Федора Кричевського на розвиток сучасного українського мистецтва» [11]. Педагогічну діяльність художника досліджує М. Криволапов у праці «Про мистецтво та художню критику України ХХ століття: Вибрані статті різних років» [12]. Зупиняється на цьому аспекті й А. Сидоренко в роботі «Творчі та педагогічні методики художників-викладачів КХІ 1920-х – початку 1930-х років П. Голуб'ятникова, М. Бойчука та Ф. Кричевського» [13].

Мета статті. Висвітлення впливу Федора Кричевського як художника та педагога на культурно-мистецькі процеси України, адаптація європейських мистецьких течій, сучасних художнику, до українських реалій, звернення до національного контексту у творчості та педагогічній роботі. Сучасні дослідники аналізують творчий внесок митця, його викладацьку роботу, але недостатньо висвітленою є його діяльність в контексті культуротворчого впливу як митця та педагога, що впроваджував як мистецькі новації, так і звертався до народної культури як джерела натхнення.

Виклад основного матеріалу. Федір Кричевський народився 1879 році в незаможній багатодітній родині, з дитинства захоплювався малюванням, здобував фахову освіту у провідних закладах Російської імперії – Московському училищі живопису, скульптури і архітектури (1896–1901), пізніше – в Петербурзькій академії мистецтв (1907–1910) у майстерні Франца Рубо [14].

У зв'язку з тим, що значна частина території України належала на той час Російській імперії, змоги здобути фахову мистецьку освіту в українських закладах не було, і молодим художникам доводилось їхати навчатись до Москви, Санкт-Петербурга, частина митців навчалася у Відні, Кракові, чимало з них там і залишався. Відповідно, відбувався відтік молодих перспективних митців з України, адже вони залишалися в тій країні, де навчались, або подорожуючи Європою, зупинялись там. Федір Кричевський як один з найкращих студентів за визначні успіхи в навчанні був нагороджений поїздкою за кордон. Молодий живописець отримав можливість навчатися в Європі, зокрема, він побував у Франції, Італії, Німеччині, Австрії [15]. Подорожі знайшли відображення у його творчості, вплинули на формування власного неповторного стилю, допомогли сформуватись як митцеві, справили на молодого художника незабутні враження; проте він вирішив повернутися до рідної України. Свій європейський досвід, ґрунтовну академічну освіту та колосальний творчий потенціал митець вирішує реалізувати саме у своїй країні. Інтерес до національної тематики виявився у нього ще під час навчання в Академії, коли програмну навчальну академічну роботу виконав на тему українського народного обряду – весілля. Його робота «Наречена» 1910 року вже тоді отримала схвальні відгуки критиків, хоча обрання національної української тематики був доволі сміливим кроком. Надалі Кричевський орієнтуватиметься не лише на звернення до мотивів та образів національної культури, але й досліджуватиме саму естетику народного мистецтва, збиратиме колекцію старожитностей, звертатиметься до фольклору. Дослідниця А. Яворська зазначає: «Федір Григорович у своїй діяльності спирався на українську народну традицію, але його пошуки скоріше були пов'язані з народною картиною. Він узяв за зразок її формальні особливості з їх умовністю, яскравою декоративністю» [11, с. 355]. Глибока любов до рідного коріння, прагнення заглибитись у її візуальні коди увесь час буде присутньою у його творчості та передаватиметься студентам.

Європа початку ХХ століття захоплювалась стилем модерн. Різний у своїх регіональних відмінностях, модерн все ж об'єднав у єдиній стилістиці всі види мистецтва. Зрозуміло, не залишився осторонь від впливу модерну і Кричевський. Замилування віденською сецесією, особливо

творчістю видатного її представника Густава Клімта (за легендою, під час своєї подорожі Австрією, Федір Кричевський встиг пройти курс навчання в метра), відображається в роботах художника. Цей вплив яскраво простежується у знаковому триптиху Ф. Кричевського «Життя», написаному в 1925–1927 роках. Твір художника виразно демонструє творчий шлях, якого він дотримувався по поверненню з Європи – зацікавлення модерном та любов до рідної культури. Вміле поєднання європейських мистецьких надбань із здобутками національної малярської школи перейшли у власний стиль, в якому Ф. Кричевський досяг висот професіоналізму. Надзвичайна працездатність і могутній талант майстра найпотужніше виявив себе на початку століття. Майстер живопису розкриває філософський зміст споконвічних тем – любові, страждання, розлуки, втрати. Три частини твору показують ключові етапи життя людини – «Кохання», «Життя», «Повернення». Саме в частині «Кохання» відчувається звернення до культової роботи Клімта – «Поцілунок». Сам сюжет, пози героїв, композиційне вирішення, декоративність нагадує твір австрійського маєстро. Але Ф. Кричевський переосмислює його на національний манір, надає яскраво вираженого українського звучання. Колорит – звичні нам поєднання білого, червоного, чорного, котрі асоціюються з традиційною вишивкою, народний костюм, типаж жінки – все це засвідчує український контекст. В інших частинах триптиха також помітно виражене звучання яскравих барв, змінюється лише тональність. Робота «Родина» – це вже не любовна історія, а драматичне полотно, що показує змінність поколінь, єдність роду та важливість коренів. Цей твір – своєрідна відповідь, шана генію Густава Клімта, звернення до його роботи «Смерть та життя», де австрійський художник розмірковує над циклічністю життя та смерті. Третя робота триптиха Ф. Кричевського ілюструє драматичну сцену зустрічі батьків з солдатом, котрий повернувся з війни інвалідом. Тут вплив австрійського мистецтва виявляється вже не стільки в перегукуванні з творчістю Густава Клімта, як і певних асоціаціях з роботами його учня Егона Шиле, в творчості якого переважають експресивні роботи, створені з підкресленим психологічним напруженням. Ця робота Ф. Кричевського викликала зацікавлення широкого загалу, а «Сім'я» в 1928 році була успішно представлена на Венеційському бієнале. «1927 року Ф. Кричевський написав славетний триптих “Життя”, в якому показав красу людей з народу,

їхню моральну силу та велич, стриманість і стійкість. Триптих експонувався на багатьох виставках в Україні й за кордоном: мав великий успіх на Міжнародному конкурсі у Венеції, у Копенгагені, Варшаві» [16]. Тонке, майстерне поєднання стилістичної складової модерну та українського контексту робило ці твори зрозумілими як у Європі, так і в Україні, сприяючи інтеграції українського мистецтва в світовий мистецький простір.

Звісно, Ф. Кричевський у своїх творчих пошуках звертався й до інших художніх напрямів та течій; у його роботах відчутний вплив експресіонізму, імпресіонізму, символізму, перегукування з авангардом, йому доводилось наближатись й до соцреалізму, але основним напрямком був реалізм [14].

Академічна освіта, прищільна увага до народної культури, монументальне мислення та відчуття сучасних течій сформувало його як самобутнього митця з власним почерком і авторським стилем. Живопис художника вміло поєднав стилістику модерну з трактуванням площинно-лінійної ритміки і гармонії наближених кольорів, з пластикою середньовічного стінопису. Мистецький досвід на основі переосмислення культурних надбань минулого привів митця до масштабних форм узагальненого живопису, монументального мислення та уваги до народної культури.

Проживши не один рік вже в Радянській Україні, художник змушений був підлаштувати свою творчість під вимоги тоталітарної влади, що блокувала будь-які мистецькі пошуки, залишаючи припустимим лише офіційно дозволений метод соцреалізму. Але і в таких суворих умовах Кричевський дотримувався власного бачення, власної творчої лінії. «Він не малював комуністичних вождів, хоча часи до цього примушували – вважав, що це нижче за його гідність. А от робітничу тему мусив опрацьовувати, проте його шахтарі й доярки не тягнуть на радянський офіціоз – це просто люди, українці, зі своїми почуттями, в обставинах життя» [17]. В радянський час не йти шляхом стандартного, політично-вивіреного соцреалізму з його обмеженим набором сюжетів та агітаційних штампів було сміливою позицією, з ризиком для власної свободи та життя.

Повернувшись ще юнаком з подорожі Європою в Україну, Ф. Кричевський почав викладати. Потреба в педагогах з мистецтва була гострою, молоді художники потребували наставництва професіоналів. Ф. Кричевський став саме таким ментором. Митець працював

викладачем у Київському художньому училищі, а через два роки став його директором. «Він був соціально-активною людиною, а як про педагога, про нього ходили легенди – і захоплення ним у його учнів збереглося на все життя» [17].

Зміни політичного курсу, розпад Російської імперії в 1917 році викликали небувале соціально-культурне піднесення в Україні. Гострою стала потреба в формуванні національної мистецької вищої школи, появи якої в Україні влада Російської імперії тривалий час перешкоджала, оскільки вищу мистецьку освіту можна було здобути тільки в Москві, Петербурзі, але не в Києві. Після розпаду імперії питання появи Академії мистецтв стало нагальним та швидко було вирішене. «...5 грудня 1917 року було відкрито українську Академію мистецтв. Це був перший новостворений вищий навчальний заклад незалежної держави. І саме Федора Кричевського обрали її першим ректором. За більшовиків Академія була реорганізована в Художній інститут, а Кричевський довгий час був то проректором, то деканом факультету станкового живопису» [17]. Саме на такому історичному тлі становлення української національної школи малярства окреслилась постать Ф. Кричевського. Його досвід як митця, як педагога, давав змогу розробити мистецьку програму, котра б уможливлювала формування потужної національної еліти.

Грунтовний, осмислений підхід до творчості, притаманний Кричевському, він прищеплював і своїм учням. За тридцять років викладання вчитель у своїх учнях розвивав пластичне живописне мислення і образно-художнє сприйняття природи, застерігав від сліпого наслідування. Він надавав великого значення постановці з природи, обмірковував кольоровий лад та композиційну побудову. Як згадувала його учениця Т. Яблонська, на постановки Федора Григоровича приходили дивитися як на нові твори художника [11]. Про надзвичайну виразність навчальних постановок Кричевського згадували і його колеги та інші учні. Правильно, гармонійно поставлена постановка допомагає студентам максимально зацентуватись на тому навчальному завданні, котре було визначене викладачем. Ф. Кричевський, який володів високою живописною культурою, прагнув прищепити її й своїм учням. Педагогічні принципи майстра чи не найкраще охарактеризовані його колегами й учнями. «У навчальних постановках, – згадує К. Трохименко, – Кричевський був надзвичайно оригінальний, з методичного

боку вони в нього визначалися живописною довершеністю і пластичністю. Він вважав, що педагог сам повинен готувати такі постановки, за допомогою пензля й палітри в руках показувати учням прийоми живописної пластичності» [12, с. 147].

Володіння академічною грамотою – надважливе завдання для молодого митця, та база, на якій згодом будуватиметься творчість. Навчальні постановки з натури, і те, як Кричевський пояснював метод їхнього написання, допомагали його учням максимально засвоїти грамоту. «Як правило, Кричевський робив навчальні постановки на прямому освітленні, не заглиблюючись у світлотіні. Це був головний принцип у постановці навчального процесу в живопису. Художник пояснював, що в живопису головне завдання полягає в тому, щоб знайти, виявити локальний колір речі чи окремих частин і згрупувати їх на площині полотна в одне ціле, яке виявляється в тональному співвідношенні. При прямому освітленні явно видно й легко сприймається локальний колір, а коли освітлення бічне, то природа кольору губиться і важко виявити при цьому форму речі. Особливо негативно це виявляється в тінях, де сам предмет і його колір часто змінюються залежно від характеру освітлення» [12, с. 147].

Ректором він був усього рік, та згодом продовжував викладати на різних посадах, і не лише в Києві, але й у Харкові, демонструючи незмінно високий рівень роботи. Своє бачення прекрасного, напрацьовані художньо-стилістичні принципи, любов до народної традиції, Кричевський передавав і студентам. Дослідник А. Сидоренко підкреслює особливості творчої манери художника, котрі згодом виявились і в роботах його учнів. «Серед них є роботи, співзвучні течіям європейського модернізму, в яких досить логічно синтезувалися дизайн, народна творчість і традиції іконопису. З іншого боку, є твори виконані за технічними принципами, притаманними реалістичному живопису XIX ст. У цьому контексті слід згадати, наприклад, етюд жіночої голови на фанерній дошці, у якому відчувається вплив творчих засад Федора Кричевського» [13, с. 22]. Манера відомого художника легко прочитується завдяки реалістичному трактуванню об'єму, здатності побачити в натурі найменші відмінності в освітленості та моделювати форму за допомогою широких мазків і вміло підібраних кольорових відтінків. Характерними прийомами, які застосовував Федір Григорович у жіночих портретах, було

зображення червонуватими губи та світло-рожевими щоки, ніс та підборіддя натурниць, які обрано відповідно до білильного сіро-вохристого основного кольору світла на обличчі. Тіні, зазвичай, не надто обтяжені тоном, тому темніші очі та брови здаються виразнішими. Такі ознаки простежуються у портреті з музейного зібрання НАОМА, а також у таких портретах Ф. Кричевського, як «Портрет Н. П. Кричевської, дружини художника» (1926, НХМУ), «Праля» (1930, НХМУ) тощо. Окрім цього, існує одна особливість, яка об'єднує більшість ранніх і зрілих робіт відомого майстра – це монументальність, яка виявляється у komponуванні людських постатей на всю висоту живописного твору, від верхнього та/або нижнього краю.

Неодноразово згадується сучасниками про конфлікти між художниками Ф. Кричевським та М. Бойчуком, який також очолював одну з кафедр Академії мистецтв. Разом художники належали до фундаторів Академії, які створювали вищу мистецьку освіту в країні та стали провісниками національної живописної школи. Їхня роль у розвитку українського мистецтва XX століття неоціненна та взаємодоповнююча, незважаючи на протилежність поглядів. Результативність діяльності Ф. Кричевського була не меншою, ніж М. Бойчука. Ф. Кричевський посідав вагоме місце серед когорти художників-станковистів. В академії станковим і монументальним формам надавалось значення рівною мірою. Адже і в майстернях монументального мистецтва захищали дипломні роботи суто станкового характеру. Перед станковістами, як і перед монументалістами посилювалися ідеологічні вимоги щодо тематики. Інший бік справи залежав від нових поглядів на специфіку станкового мистецтва. «За цими поглядами, на перший план ставилася естетична самоцінність станкового твору, яка вбачалася в його здатності впливати на почуття не сюжетними колізіями, не технічною вишколеністю, а цілим комплексом художньо-образного сприйняття світу, згідно з потребами пролетарської ідеології» [12, с. 140].

Також митці виступали непримиренними суперниками не тільки у викладанні, але й у творчості. Так, Л. Вакульницька стверджує: «У 20-х відбувалися палкі суперечки між Кричевським і Михайлом Бойчуком про мистецькі смаки, художню манеру, викладання в інституті. Портрет “Хлопчика з пташкою” (портрет сина Романа), як і триптих “Життя” – своєрідна

відповідь Кричевського на пропагований Бойчуком стиль оживлення давньо-української фрески в сучасних умовах з елементами народного примітиву. «Я і так можу, а ще я можу більше», – ніби стверджує художник» [17].

Незважаючи на розбіжності у баченні навчального процесу та відмінності у принципах викладання, як і Бойчук, так і Кричевський мали вагомий вплив на становлення української мистецької освіти. В основу їхньої педагогічної діяльності було покладено філософські та світоглядні аспекти, які сприяли формуванню у студентів системного й аналітичного підходу до творчого процесу, популяризації традицій українського малярства та поваги до світових взірців образотворчого мистецтва.

Головні висновки і перспективи використання результатів дослідження. Федір Кричевський – один з найвизначніших діячів української культури, чий внесок колосальний не лише як митця, але й як педагога, людини, що розвивала українську мистецьку традицію

та дотримувалася національних ідей у своїх роботах у межах різноманітних мистецьких стилів та напрямків. Ціла плеяда його учнів надалі розвивала закладені ним принципи мистецької освіти, незважаючи на несприятливу політичну ситуацію, продовжувала дотримуватись національного курсу та європейських прийомів в творчості. Із набуттям Україною незалежності творча та педагогічна діяльність Ф. Кричевського потребувала переосмислення. В Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури, зокрема у майстернях станкового живопису, на сьогодні спостерігаємо продовження художніх традицій, започаткованих майстром, такі як постановка натурників у національному вбранні на прямому світлі, зосередженість на відтворенні локальних кольорів, а також певне наслідування підходу Ф. Кричевського в обробці та моделюванні форми. Тому важливим є продовження дослідження культуротворчого аспекту творчої та викладацької діяльності Ф. Кричевського.

Список використаних джерел

1. Виставка творів заслуженого діяча мистецтв УРСР Федора Григоровича Кричевського (1879–1947) : каталог / кат. склала Л. Г. Членова ; ред. С. Є. Раєвський. Київ : Головполіграфвидав, 1960. 39 с.
2. Заслуженный деятель искусств Украинской ССР Федор Григорьевич Кричевский. 1879–1947 : кат. выст. Москва : Сов. художник, 1968. 55с.
3. Мусієнко П. Федір Григорович Кричевський. Київ : Мистецтво, 1966. 116 с.
4. Членова Л. Федор Кричевский. Москва : Сов. художник, 1969. 172 с.
5. Федір Кричевський. Спогади, статті, документи. Київ : Мистецтво, 1972. 124 с.
6. Автопортрети українських художників. Київ : Мистецтво, 1979. 34 с.
7. Федір Кричевський : альбом / упоряд. Л. Т. Членова. Київ : Мистецтво, 1980. 138 с.
8. Рубан-Кравченко В. Кричевські і українська художня культура ХХ століття. Київ : Криниця, 2004. 704 с.
9. Мистецька спадщина Кричевських на Сумщині. Суми : Університетська книга, 2005. 23 с.
10. Павельчук І. На перехресті модерну: Федір Кричевський на шляху до постімпресіонізму. Київ, 2018. С. 99.
11. Яворська А. В. Вплив творчості Федора Кричевського на розвиток сучасного українського мистецтва / А. В. Яворська, Т. М. Зіненко. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. Київ, 2016. Вип. 43(1). С. 352–356.
12. Криволапов М. О. Про мистецтво та художню критику України ХХ століття: вибрані статті різних років. Кн. I : Формування та розвиток національної мистецької школи і мистецтвознавчої науки в Україні ХХ століття / ІПСМ АМУ. Київ : А+С, 2006. 268 с. : іл.
13. Сидоренко А. Творчі та педагогічні методики художників-викладачів КХІ 1920-х – початку 1930-х років П. Голуб'ятникова, М. Бойчука та Ф. Кричевського (на прикладі творів з мистецької збірки НАОМА). *Українська академія мистецтва : дослідн. та наук.-метод. пр.* Київ, 2013. Вип. 21. С. 12–25.
14. Федір Кричевський. Бібліотека українського мистецтва : сайт. URL: <http://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/krichevskiy-fedir/> (дата звернення: 22.11.2022).
15. Федір Кричевський – запорука українського авангардизму. Український інтерес : сайт. URL: <https://uain.press/blogs/olga-smolnytska-13-824793> (дата звернення: 22.11.2022).
16. Федір Кричевський: вірний сану українського художника. *Голос України: електрон. версія газ.* 2015. 23 лип. URL: <http://www.golos.com.ua/article/257258> (дата звернення: 23.11.2022).
17. Вакульницька Л. Майстер модерну. Художник-новатор Федір Кричевський відмовився малювати радянських вождів і помер від голоду. TEXTY.ORG.UA URL: https://texty.org.ua/articles/87018/Majster_modernu_Khudozhnyknovator_Fedir_Krychevskij_vidmovyvsya_maluvaty-87018/ (дата звернення: 23.11.2022).

References

1. Chlenova L. H. (Uklad.), Raievskiy S. Ye (Red.) (1960). Vystavka tvoriv zasluženoho diiacha mystetstv USSR Fedora Hryhorovycha Krychevskoho (1879-1947) [Exhibition of works by Honored Artist of the Ukrainian SSR Fyodor Hryhorovych Krychevskiy (1879-1947)] : katalog. Kyiv : Holovpolihrafvydav [In Ukrainian].
2. Zasluzhennyiy deyatel iskusstv Ukrainskoy SSR Fedor Grigorevich Krichevskiy. 1879-1947 (1968) [Honored Art Worker of the Ukrainian SSR Fedor Grigorievich Krichevsky. 1879-1947] : katalog vyistavki. Moskva : Sovetskiy hudozhnik [in Russian].
3. Musiienko P. (1966). Fedir Hryhorovych Krychevskiy [Fedir Hryhorovych Krychevskiy]. Kyiv : Mystetstvo [In Ukrainian].
4. Chlenova L. (1969). Fedor Krychevskiy [Fedor Krychevskiy]. Moskva : Sovetskiy khudozhnyk [in Russian].
5. Fedir Krychevskiy. Spohady, statti, dokumenty (1972) [Fedir Krychevskiy. Memoirs, articles, documents]. Kyiv : Mystetstvo, [In Ukrainian].
6. Avtoportrety ukraïnskikh khudozhnykiv (1979) [Self -portraits of Ukrainian artists]. Kyiv : Mystetstvo [In Ukrainian].
7. Chlenova L. T. (Uporiad.) (1980). Fedir Krychevskiy [Fedir Krychevskiy] : albom. Kyiv : Mystetstvo [In Ukrainian].
8. Ruban-Kravchenko V. (2004). Krychevski i ukraïnska khudozhnia kultura KhKh stolittia [Krichevsky and Ukrainian Art Culture of the Twentieth Century]. Kyiv : Krynytsia [In Ukrainian].
9. Mystetska spadshchyna Krychevskikh na Sumshchyni (2005) [Krichevsky's artistic heritage in Sumy region]. Sumy : Universytetska knyha [In Ukrainian].
10. Pavelchuk I. (2018). Na perekhresti modernu: Fedir Krychevskiy na shliakhu do postimpresionizmu [At the intersection of modernity: Fedor Krichevsky on the way to Post -Impressionism]. Kyiv [In Ukrainian].
11. Iavorska A. V. & Zinenko T. M. (2016). Vplyv tvorchosti Fedora Krychevskoho na rozvytok suchasnoho ukraïnskoho mystetstva [The influence of Fyodor Krichevsky's work on the development of contemporary Ukrainian art]. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia* [Modern problems of architecture and urban planning], 43(1), 352–356 [In Ukrainian].
12. Kryvolapov M. O (2006). Pro mystetstvo ta khudozhniu krytyku Ukrainy KhKh stolittia [About the art and art criticism of Ukraine of the twentieth century]: vybrani statti riznykh rokiv. Kn. I: Formuvannia ta rozvytok natsionalnoi mystetskoï shkoly i mystetstvovnavchoï nauky v Ukraini KhKh stolittia [The formation and development of the national art school and art science in Ukraine in the 20th century]. Kyiv : A+S [In Ukrainian].
13. Sydorenko A. (2013). Tvorchy ta pedahohichni metody khudozhnykiv-vykladachiv KKhI 1920-kh – pochatku 1930-kh rokiv P. Holubiatnykova, M. Boichuka ta F. Krychevskoho (Na prykladi tvoriv z mystetskoï zbirky NAOMA) [Creative and pedagogical methods of artists-teachers of the 1920s-early 1930s P. Golubyatnikov, M. Boychuk and F. Krichevsky (on the example)]. *Ukraïnska akademiia mystetstva* [Ukrainian Academy of Arts]: *doslidn. ta nauk.-metod. pr.*, 21, 12–25 [In Ukrainian].
14. Fedir Krychevskiy [Fedir Krychevskiy]. Biblioteka ukraïnskoho mystetstva : sait [Library of Ukrainian Art: website]. URL: <http://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/krichevskiy-fedir/> [In Ukrainian].
15. Fedir Krychevskiy – zaporuka ukraïnskoho avanhardyizmu [Fedor Krichevsky – the key to Ukrainian avantgardism]. Ukraïnskyi interes : sait [Ukrainian interest: site]. URL: <https://uain.press/blogs/olga-smolnytska-13-824793> [In Ukrainian].
16. Fedir Krychevskiy: virnyi sanu ukraïnskoho khudozhnyka (2015, 23 lyp.) [Fedor Krichevsky: Faithful Danction of Ukrainian Artist]. Holos Ukrainy: elektron. versiia haz. [Voice of Ukraine]. URL: <http://www.golos.com.ua/article/257258> [In Ukrainian].
17. Vakulnytska L. (2018, 08 lyp). Maister modernu. Khudozhnyk-novator Fedir Krychevskiy vidmovyvsia malivaty radianskykh vozhdiv i pomer vid holodu [Master of Art Nouveau. The innovative artist Fyodor Krychevsky refused to paint Soviet leaders and died of hunger]. TEXTY.ORG.UA URL: https://texty.org.ua/articles/87018/Majster_modernu_Khudozhnyknovator_Fedir_Krychevskij_vidmovyvsia_malivaty-87018/ [In Ukrainian].

Подано до редакції 27.02.2023